EUROPEISKA
KOMMISSIONEN

Bryssel den 11.10.2021
COM(2021) 1000 final

RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN TILL RÅDET OCH EUROPAPARLAMENTET

om genomförandet av rådets direktiv 91/676/EEG om skydd mot att vatten förorenas av nitrater från jordbruket, på grundval av medlemsstaternas rapporter för perioden 2016-2019

{SWD(2021) 1001 final}

RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN TILL RÅDET OCH EUROPAPARLAMENTET

om genomförandet av rådets direktiv 91/676/EEG om skydd mot att vatten förorenas av nitrater från jordbruket, på grundval av medlemsstaternas rapporter för perioden 2016-2019

1. PROBLEMET

Näringsämnen som kväve (N) och fosfor (P) är viktiga för växterna. De används ofta som gödselmedel i jordbruket för att garantera en bättre skörd och produkter av hög kvalitet. Den ökade efterfrågan på livsmedelsproduktion har dock lett till ökad produktion och användning av ineffektiva gödselmedel som leder till föroreningar i vatten, luft och jord, som i sin tur påverkar människors hälsa och miljön.

Globalt överstiger redan överskottet av kväve och fosfor i miljön planetens gränser, vilket innebär ett allvarligt hot för naturen och klimatet[1]. Dessa föroreningar kommer i stor utsträckning från Europa och Europeiska miljöbyrån (EEA) beräknar att det europeiska gränsvärdet för kväveläckage överskrids med en faktor på 3,3 och gränsvärdet för fosforläckage överskrids med en faktor på 2[2].

Genom strategin för den biologiska mångfalden[3] och från jord till bord-strategin[4] fastställs gemensamma mål för att minska näringsläckaget i miljön med minst 50 % till 2030 samtidigt som markens bördighet bevaras. Rådets direktiv 91/676/EEG[5] om skydd mot att vatten förorenas av nitrater från jordbruket (*nitratdirektivet*) är en viktig del av lagstiftningen för att detta och andra mål i EU:s gröna giv[6] ska kunna uppnås.

Nitratdirektivet utgör även en grundläggande åtgärd inom ramdirektivet för vatten[7], som fastställer att samtliga ytvatten i Europa, som sjöar, floder, vatten i övergångszon, kustvatten och grundvatten, ska ha uppnått ”god status” senast 2027. Nitratdirektivet har tillsammans med direktivet om avloppsvatten från tätbebyggelse[8] en viktig roll för att kunna förbättra statusen hos EU:s vattenförekomster, eftersom näringsämnesföroreningar är en av de främsta orsakerna till att vatten inte uppnår god status[9,10]. Dessutom är nitratdirektivet ett viktigt instrument för att förhindra

1 Steffen, W., et al., 2015, ”Planetary boundaries: guiding human development on a changing planet”, *Science*, 347(6223), s. 1259855.
2 Gemensam rapport för EEA och FOEN (2020) *Is Europe living within the limits of our planet? An assessment of Europe's environmental footprints in relation to planetary boundaries*
3 Kommissionens meddelande EU:s strategi för biologisk mångfald 2030 – Ge naturen större plats i våra liv. COM/2020/380 final
4 Kommissionens meddelande Från jord till bord-strategin för ett rättvisare, hälsosammare och miljövänligare livsmedelssystem. COM/2020/381 final
5 Rådets direktiv 91/676/EEG om skydd mot att vatten förorenas av nitrater från jordbruk
6 Meddelande från kommissionen, Den europeiska gröna given, COM/2019/640 final
7 Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område
8 Rådets direktiv om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse (91/271/EEG)
9 *European waters – Assessment of status and pressures 2018* – Europeiska miljöbyrån
10 SWD(2019) 30 final – *A European Overview of the second River Basin Management Plans*

näringsämnesföroreningar i kustvatten och havsvatten enligt ramdirektivet om en marin strategi[11,12].

Medlemsstaterna ska enligt nitratdirektivet göra följande:

– Identifiera vattenområden som påverkats och som riskerar att påverkas av nitratföroreningar samt fastställa nitratkänsliga områden, det vill säga områden med avrinning till dessa vatten där jordbruket i stor utsträckning bidrar till föroreningen.

– Utveckla åtgärdsprogram med insatser för att minska och förebygga nitratföroreningar, tillämpa sådana program i nitratkänsliga områden eller i hela territoriet, och förstärka dessa åtgärder så snart det visar sig att de inte är tillräckliga för att uppnå målen i direktivet.

Enligt direktivet ska kommissionen även vart fjärde år informera Europaparlamentet och rådet om läget när det gäller genomförandet av direktivet på grundval av medlemsstaternas rapporter.

Denna rapport åtföljs av ett arbetsdokument från kommissionens avdelningar SWD(2021) 1001**)** som innehåller kartor och tabeller med indikatorer över näringsbelastning från jordbruket, vattenkvalitet och fastställda nitratkänsliga områden.

2. FÖRÄNDRING AV JORDBRUKETS PÅVERKAN

Jordbruksareal och djurbesättningar[13]

Jordbruksarealen i EU omfattar cirka 47 % av den totala arealen för unionens samtliga tjugosju medlemsstater och Förenade kungariket. Jordbruksproduktionen ökade med 14,5 % mellan 2010 och 2019.

Djurbesättningarna står för cirka 81 % av kväveutsläppen från jordbruket till vattenmiljön och för 87 % av ammoniakutsläppen från jordbruket till atmosfären[14].

Den högsta djurtätheten angiven i djurenhet per hektar fanns i Nederländerna (3,8) som har haft en ökande trend sedan 2013, Malta (2,9) med en minskande trend sedan 2010 och Belgien (2,8), där värdet har varit stabilt sedan 2005.

Näringsämnesbalans[15]

Näringsämnesbalansen definieras som skillnaden mellan den mängd näringsämnen som tillförs ett jordbrukssystem (framför allt gödselmedel) och den mängd näringsämnen som lämnar systemet (framför allt grödor och foder). Ett överskott av näringsämnen uppstår när inte all näring absorberas av växterna, vilket innebär ett eventuellt miljöläckage, medan en negativ balans innebär att jorden utarmas, med risk för försämrad bördighet. Eurostat uppmuntrade till att använda en gemensam

---

11 Direktiv 2008/56/EG om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område

12 EEA-rapport nr 17/2019, *Marine messages II*

13 Tabellerna 1–9 och kartorna 1–5 i SWD

14 Westhoek H., Lesschen J.P., Leip A., Rood T., Wagner S., De Marco A., Murphy-Bokern D., Pallière C., Howard C.M., Oenema O. & Sutton M.A. (2015) *Nitrogen on the Table: The influence of food choices on nitrogen emissions and the European environment. (European Nitrogen Assessment Special Report on Nitrogen and Food.)* Centre for Ecology & Hydrology, Edinburgh, Storbritannien.

15 Tabellerna 10–17 i SWD

metodik[16] för att beräkna näringsämnesbalansen. Dock används den inte av samtliga medlemsstater, vilket försvårar jämförelser. Vissa medlemsstater rapporterar inte näringsämnesbalanser till Eurostat[17].

Mellan rapporteringsperioderna 2008–2011 och 2012–2015 för unionens tjugosju medlemsstater samt Förenade kungariket ökade nettobalansen av såväl kväve som fosfor något i EU-28 från 31,8 till 32,5 kg N/ha respektive från 1,8 till 2,0 kg P/ha. För perioden 2016–2019 är kvävebalansen högre än 100 kg/ha för Belgien, Cypern, Luxemburg och Nederländerna. Fosforbalansen är högre än 20 kg/ha för Cypern, Irland och Malta. Sedan 2008 är det endast Malta som har haft en minskning av fosforbalansen bland länderna med höga överskott av näringsämnen.

Kväveutsläpp i miljön från jordbruket[18]

Tyvärr har 13 medlemsstater inte lämnat information om jordbrukets bidrag till kväveutsläppen i vattenmiljön[19]. Mot bakgrund av de uppgifter som inhämtats står jordbruket för 22–99 % av det totala utsläppet av kväve i miljön. Medelvärdet är 77 % så det är den största utsläppskällan. Jämfört med föregående period noteras ett ojämnt mönster: Bland de 14 medlemsstater som rapporterat uppgifter för de två senaste rapporteringsperioderna minskade andelen kväveutsläpp i sex länder, medan det ökade i åtta länder.

3. IDENTIFIERA FÖRORENINGEN

Uppnått flaggskeppsinitiativ 1 – Verktyg för bättre åtkomst till rapporteringsuppgifter om nitrat
Kommissionens gemensamma forskningscentrum utvecklade ett onlineverktyg som möjliggjorde åtkomst till rapporteringsuppgifter enligt nitratdirektivet. Här finns regionala uppgifter och till och med enskilda stationers uppgifter om vattenkvalitet. Dessutom finns uppgifter om jordbruket.

Övervakning[20]

Enligt nitratdirektivet ska medlemsstaterna utarbeta och genomföra lämpliga övervakningsprogram för att utvärdera åtgärdsprogrammens effekter. I direktivet anges grundläggande principer och kriterier för vattenövervakning. Dock ansvarar medlemsstaterna fortfarande för delar som gäller övervakningsnätverkets omfattning, stabilitet och provtagningsfrekvens.

För första gången ombads medlemsstaterna att rapportera in uppgifter från samtliga övervakningsstationer som tagits bort från deras övervakningsnätverk, anledningen till borttagningen samt de alternativa stationerna som inrättats om föroreningarna fortskred. Under de två senaste rapporteringsperioderna kunde trender beräknas för 83 % av grundvattenstationerna (dock endast 20 % i Sverige) och 75 % för ytvattenstationer (dock mindre än 50 % för Grekland, Ungern, Lettland, Malta, Slovakien och Sverige).

När det gäller saltvatten är det välkommet att den tydliga minskningen på 29 % för det totala antalet övervakningsstationer under 2008–2015 delvis korrigerats med

16 *Methodology and Handbook Eurostat/OECD Nutrient Budgets* (2013)
17 BE, CY, DK, EE, EL, LT, LU, MT
18 Tabell 18 i SWD
19 AT, BG, DK, EE, EL, FR, HR, IT, LT, LU, MT, RO
20 Tabellerna 19–23 och bilderna 1–5 i SWD

ytterligare stationer. Dock är det beklagligt att antalet övervakningsstationer för saltvatten fortfarande är relativt lågt i vissa medlemsstater[21]. Det är viktigt att övervaka saltvattnet för att säkerställa föroreningarna i havsvatten och hur detta påverkar havets biologiska mångfald.

Grundvatten[22]

Under 2016–2019 översteg 14,1 % av grundvattenstationerna fortfarande det årliga medelvärdet på 50 mg nitrat per liter, vilket är jämförbart med föregående rapporteringsperiod då 13,2 % av stationerna översteg 50 mg/l.

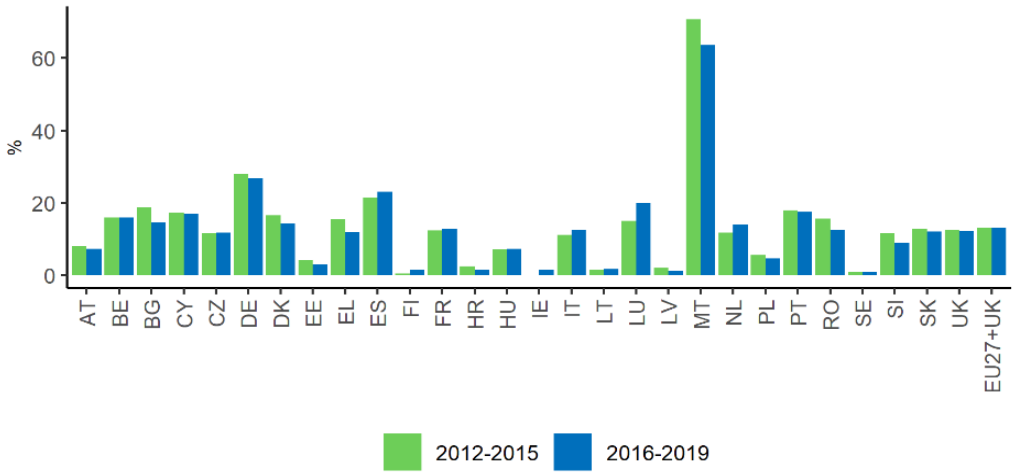
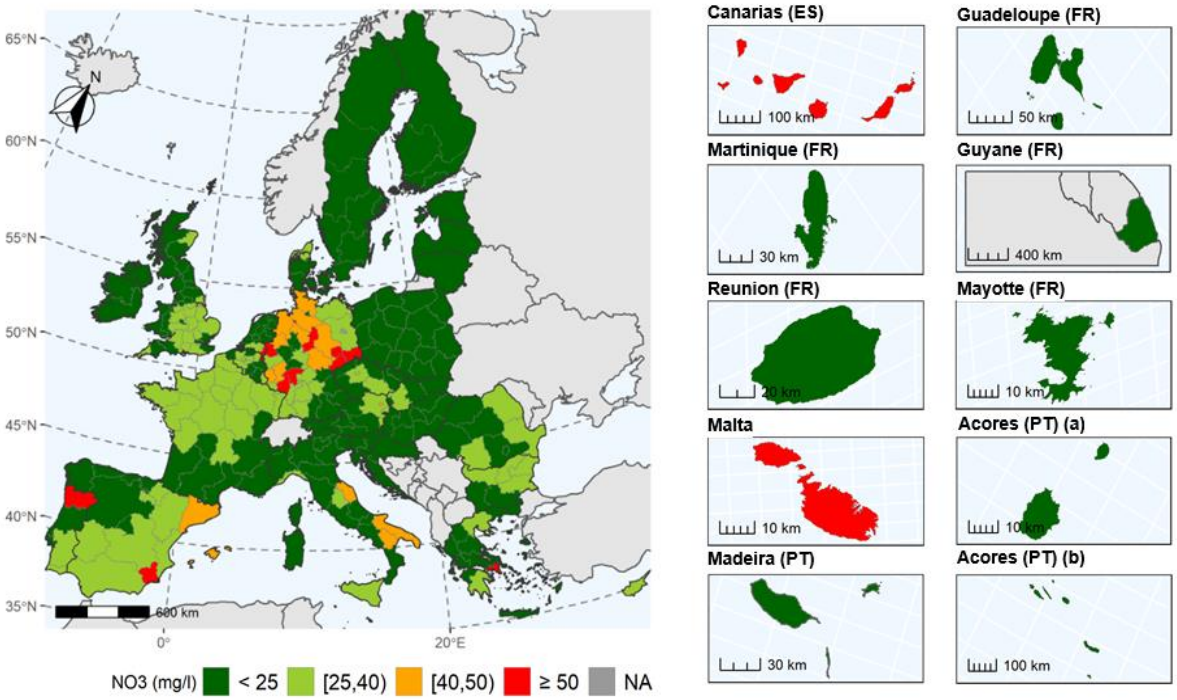

Bild 1: Procent av grundvattenstationer där värdet överstiger 50 mg nitrat per liter.

21 FR, HR

22 Tabellerna 24–27, bilderna 6–9 samt kartorna 6–17 i SWD

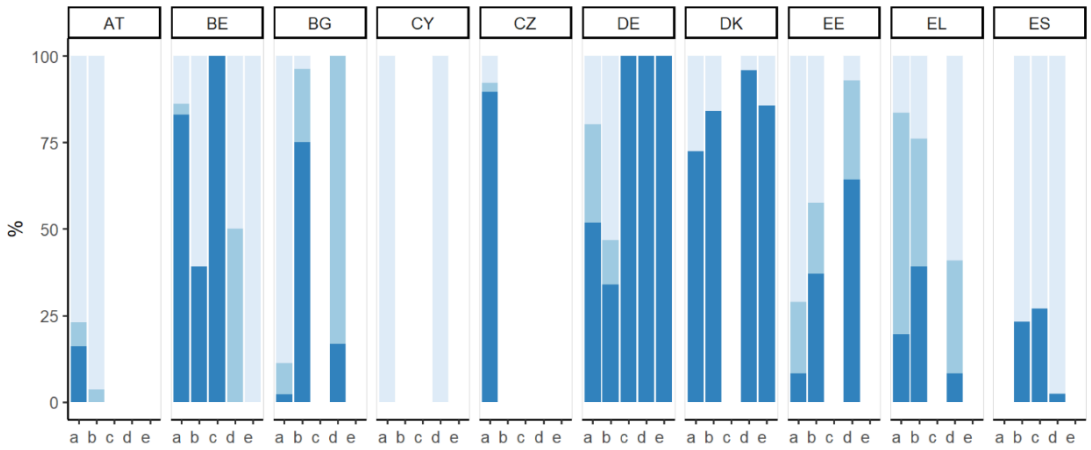
Bild 2: Medelvärde per år för nitratkoncentrationer i grundvatten på NUTS2-nivå under rapporteringsperioden 2016–2019

Ytvatten[23]

Nitrat och fosfor i ytvatten kan leda till eutrofiering, vilket innebär syreförlust på grund av algblomning som påverkar ekosystemen i sötvatten och havsvatten. Eutrofieringen innebär, oavsett om den sker på grund av bara nitrat eller även fosfor, ett krav på medlemsstaterna att vidta åtgärder för dessa vattenområden enligt direktivet[24].

För att bedöma näringsstatus har kommissionen rekommenderat att man ska följa klassificeringen i vägledningsdokumenten om eutrofiering som används vid genomförandet av ramdirektivet för vatten[25], vilket de flesta medlemsstaterna har gjort. De parametrar som används för denna bedömning varierar dock mycket mellan olika medlemsstater.

På EU-nivå är det 36 % av floderna och 32 % av sjöarna, 31 % av kustvatten och 32 % av vatten i övergångszon samt 81 % av havsvattnen som rapporterats vara eutrofierade. Å andra sidan förekommer tyvärr inga trender på EU-nivå för sött ytvatten och dess näringsstatus på grund av att uppgifter saknas och på grund av att medlemsstaterna använder olika metoder för att definiera näringsstatus.

23 Tabellerna 28–44, bilderna 10–20 samt kartorna 18–43 i SWD

24 Europeiska domstolen fastställde (ärende C-258/00) att det inte var förenligt med direktivets systematik och syfte att undanta vissa slags vattenområden från direktivets tillämpningsområde på grund av den avgörande betydelse som fosfor påstås ha för föroreningen av dessa vattenområden.

25 *Guidance document on eutrophication assessment in the context of European water policies.* Vägledande dokument nr 23

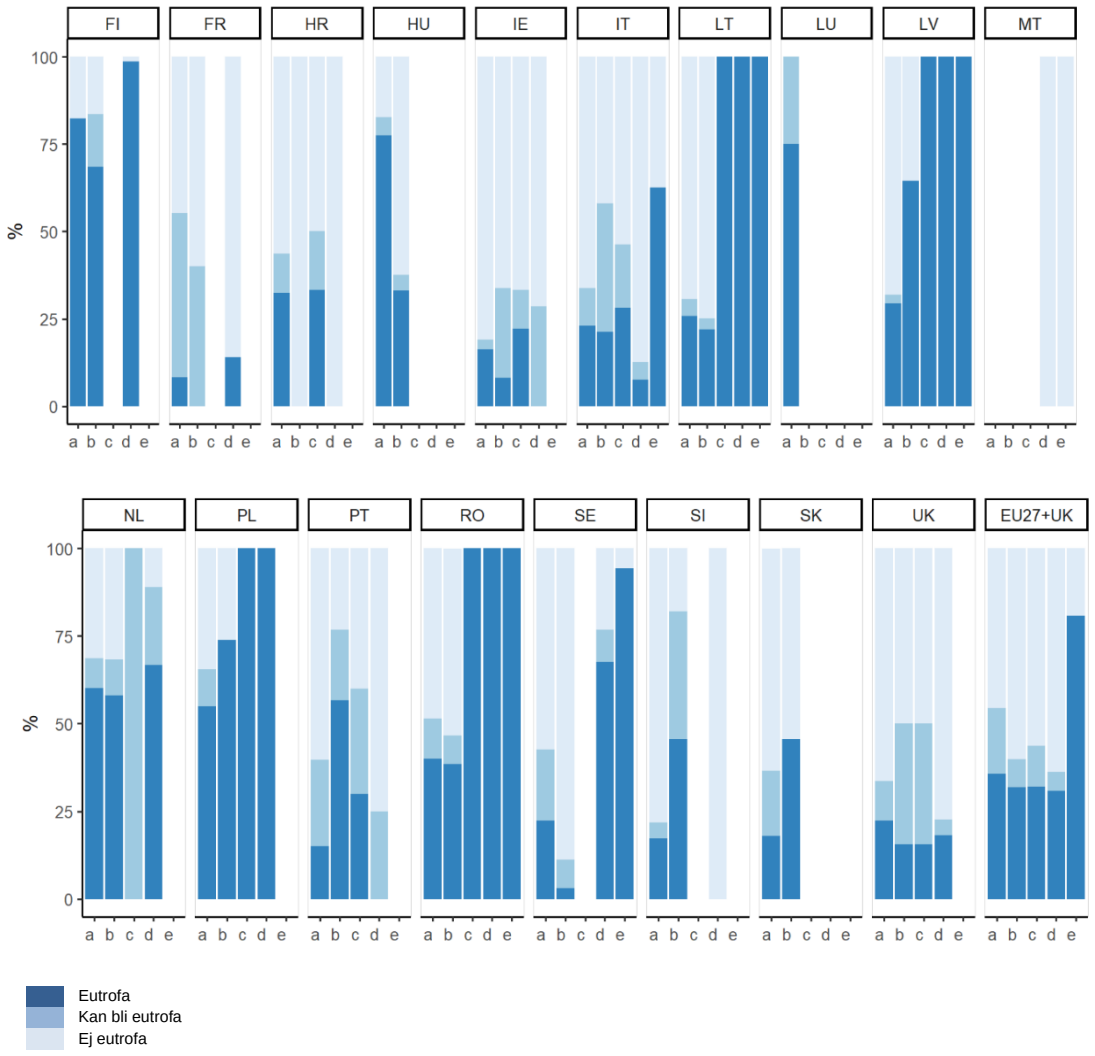

Bild 3: Frekvensdiagram för näringsstatus för floder a), sjöar b), vatten i övergångszon c), kustvatten d) och havsvatten e) under rapporteringsperioden 2016–2019.

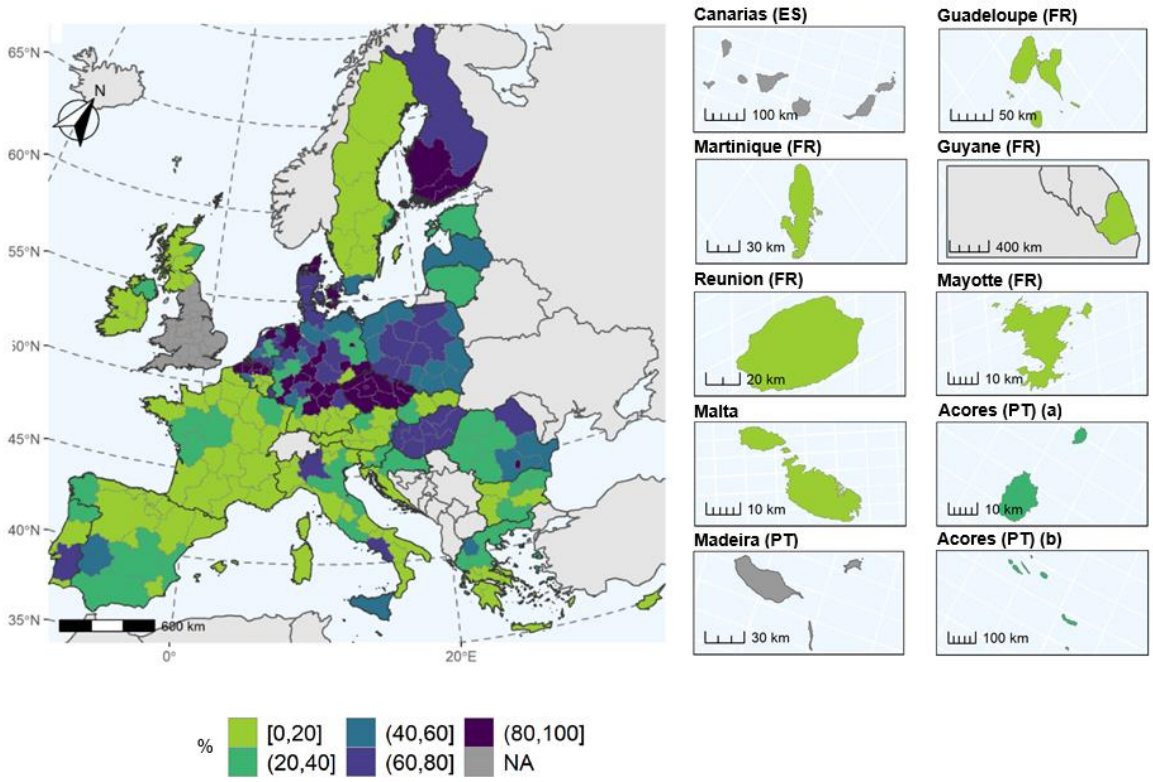

Bild 4: Procent ytvattensstationer (alla kategorier) med eutrofieringsstatus på NUTS2-nivå, för rapporteringsperioden 2016–2019

Uppnått flaggskeppsinitiativ 2: konferensen i Östersjöområdet
Med anledning av det mycket akuta eutrofieringsproblemet som påverkar 97 % av Östersjön åtog sig jordbruks-, fiske- och miljöministrarna i medlemsstaterna kring Östersjön under överinseende av kommissionär Sinkevičius under vår konferens i Östersjöområdet den 28 september 2020 i en gemensam politisk förklaring att främja åtgärder för att Östersjön ska få en god miljömässig status genom minskningar av de största belastningarna, och främst då näringsbelastningen.
I förklaringen nämns nitratdirektivet som en viktig del för att kunna uppnå en god miljömässig status. I förklaringen uppmanas medlemsstaterna att genomföra en översyn av fastställda nitratkänsliga områden där så är lämpligt. Man uppmanar även till en översyn av insatserna i åtgärdsprogrammen.

4. FASTSTÄLLANDE AV FÖRORENADE OMRÅDEN[26]

För att vidta obligatoriska åtgärder måste medlemsstaterna identifiera de förorenade områdena och fastställa att dessa är nitratkänsliga. Länderna kan, istället för att fastställa nitratkänsliga områden, välja att tillämpa sina åtgärdsprogram i hela territoriet. Österrike, Danmark, Finland, Tyskland, Irland, Litauen, Luxemburg, Malta, Nederländerna, Polen, Rumänien, Slovenien och Belgien (begränsat till regionen Flandern) har tillämpat denna metod. I Förenande kungariket användes metoden för Nordirland.

I vissa medlemsstater definieras även ytterligare områdestyper (dvs. ”kraftigt förorenade områden” eller ”röda zoner”) med förstärkta åtgärder på grund av lokala högre föroreningsnivåer eller på grund av närheten till punkter där uttag av

26 Tabellerna 45 och 46 samt kartorna 44 och 45 i SWD

dricksvatten sker. Detta kan vara fallet både för medlemsstater som fastställt nitratkänsliga områden eller som tillämpar åtgärderna för hela territoriet.

Mellan 2012–2015 och 2016–2019 har totalområdet av nitratkänsliga områden (bl.a. områdena i de medlemsstater som har valt att skydda hela territoriet) ökat med 14,4 %.

Den information om vattenkvalitet som lämnats av medlemsstaterna visar dock att det fortfarande finns områden med vattenföroreningar eller potentiellt vattenförorenade områden som inte ingår i något nitratkänsligt område. Bulgarien, Cypern, Spanien, Estland, Lettland och Portugal har många kraftigt förorenade områden som inte ingår i de nitratkänsliga områdena.

I vissa medlemsstater som Bulgarien, Spanien, Ungern, Italien och Slovakien, är de fastställda nitratkänsliga områdena mycket begränsade områden där man inte tar hänsyn till hela avrinningsområdet, vilket också innebär att områdena fastställs på varierande sätt som kan innebära minskad effektivitet av åtgärdsprogrammen.

I strid med vad som anges i lagstiftningen har man observerat att eutrofieringen inte har beaktats i tillräckligt stor utsträckning under arbetet med att identifiera och fastställa förorenade områden. Kommissionen förväntar sig att samtliga medlemsstater omedelbart åtgärdar dessa brister, för att på ett lämpligt och fungerande sätt kunna fastställa nitratkänsliga områden.

5. VAD GÖR MEDLEMSSTATERNA

Åtgärdsprogrammen gäller inom det fastställda nitratkänsliga området eller i hela territoriet. Programmen ska uppdateras minst en gång vart fjärde år. Flera medlemsstater har även infört åtgärdsprogram på regional nivå.

Insatserna i åtgärdsprogrammen bör säkerställa en balanserad gödselmedelsanvändning, vilket innebär att gödselmedel, och särskilt gödselmedel innehållande kväve, används med högsta effektivitet för att begränsa nitratläckagen i miljön till ett minimum och på så sätt minska och förebygga föroreningar. Allt fler medlemsstater (17 under denna rapporteringsperiod) tar även med åtgärder för gödselmedel med fosfor, vilket är ett måste eftersom fosforläckage orsakar eutrofiering av vattenområden.

Sedan 2012 har medlemsstaterna tillgång till vetenskapliga och tekniska rekommendationer för att inrätta åtgärdsprogram för varje typ av åtgärd[27].

De flesta medlemsstater har antagit nya eller reviderade åtgärdsprogram under rapporteringsperioden 2016–2019. Uppdateringar krävs fortfarande för Belgien (Vallonien), Cypern, Finland och Rumänien.

Uppnått flaggskeppsinitiativ 3 – Informationssystem för åtgärdsprogram för nitrat
Kommissionen har tillgängliggjort en unik sammanställning av samtliga metoder och åtgärder som medlemsstaterna inkluderat i sina åtgärdsprogram enligt direktiv 91/676/EEG[28]. Denna mycket omfattande databas som utarbetats tillsammans med medlemsstaterna inkluderar även en analys av möjligheterna att hantera näringsämnesföroreningar med hjälp av dessa åtgärder[29].

27 *Recommendations for establishing Action Programmes under Directive 91/676/EEC concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources* (2012)

28 https://ec.europa.eu/environment/water/water-nitrates/studies.html

29 https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/wikis/spaces/viewspace.action?key=NAPINFO

Analysen i rapporten från informationssystemet visar att åtgärdsprogrammen varierar mycket när det gäller de åtgärder som genomförts och på vilken ambitionsnivå dessa vidtagits. Det finns utrymme för medlemsstaterna att lära sig av varandra, särskilt där de regionala omständigheterna liknar varandra (klimat, jord). Utbyte av bästa praxis som möjliggörs genom databasen bör användas för att kunna optimera åtgärdsprogrammen.

20 medlemsstater som inrapporterade en prognos för vattenkvalitet, medan nio länder förutspådde ytterligare minskningar av nitratkoncentrationerna i grundvatten och ytvatten. Dessutom förutspådde sex länder en negativ trend medan fem länder sade sig ha ett oförändrat läge. Det bör noteras att direktivet anger att medlemsstaterna ska vidta förebyggande åtgärder när vattenkvaliteten stagnerar och inte förbättras. Kommissionen uppmanar samtliga medlemsstater att använda sig av och rapportera prognoser för vattenkvalitet, för att på ett korrekt sätt kunna förebygga eventuella risker för framtida vattenföroreningar.

Medlemsstaterna noterar ofta att effekterna av klimatförändringen gör det svårt att förutspå kommande kvalitet på ytvatten och grundvatten. Den oväntade torkan i Europa 2018–2019 ledde till sämre skördar och innebar även en ökning av näringsämnesföroreningarna. Klimatförändringarna innebär även perioder med ökade regnmängder som kan leda till vattenansamlingar, översvämningar och stor risk för växtnäringsläckage.

De befintliga åtgärdsprogrammen har kanske inte fokuserat på dessa risker ännu och är kanske inte tillräckligt effektiva för att kunna begränsa växtnäringsläckage under och efter torka eller översvämning. Kommissionen vidhåller att medlemsstaterna bör ta dessa prognoser och risker i beaktande vid översynen av åtgärdsprogrammen, genom att tillämpa försiktighetsprincipen.

6. BEGRÄNSA ANVÄNDNINGEN AV GÖDSEL I FÖRORENADE OMRÅDEN

En av de viktigaste bestämmelserna i direktivet är att lantbrukare i områden där man tillämpar åtgärdsprogram inte får sprida ut mer än 170 kg kväve som kommer från gödsel per hektar och år på sina åkrar. Gränsvärdet gäller för hela EU, oavsett om vattnet redan är förorenat eller om det riskerar att bli förorenat, och oavsett klimat- och markförhållanden samt vilka grödor som odlas.

Dock kan odlingsförhållandena i de kallare norra regionerna skilja sig från de mildare regionerna i väster mot Atlanten eller från de varma och torra förhållandena kring Medelhavet. Därför anges i nitratdirektivet möjligheten att använda en högre andel kväve per hektar och år. Det är av största vikt att betona att dessa undantag endast kan gälla under förutsättning av mängderna inte äventyrar målen i direktivet som avser vattenkvalitet. För att få överskrida gränsen på 170 kg/ha ska medlemsstaten begära ett undantag och med hjälp av vetenskapliga bevis visa att den högre dosen inte kommer att äventyra vattenkvaliteten under förutsättning att det används för angivna grödor och enligt lokala förhållanden.

Möjligheten att använda en större mängd gödsel beviljas genom kommissionens beslut som identifierar typerna av jordbruk och anger striktare miljöförhållanden för jordbruket. Dessa beslut antas efter att de tillstyrks av medlemsstaterna i nitratkommittén[30], som bistår kommissionen i arbetet med att tillämpa direktivet.

[30] https://ec.europa.eu/transparency/comitology-register/screen/committees/C11400/consult?lang=sv

Under rapporteringsperioden godkändes undantag för följande medlemsstater: Belgien, i regionen Flandern, Danmark, Irland, Italien, i regionerna Lombardiet och Piemonte (löpte ut i december 2019 och har inte förnyats) samt Nederländerna. När det gäller Förenade kungariket löpte ett beslut ut för England, Skottland och Wales i december 2016. Ett nytt beslut lämnades för Nordirland (giltigt under hela rapporteringsperioden).

7. KOMMISSIONENS ARBETE FÖR ATT SÄKERSTÄLLA EFTERLEVNAD

Kommissionen för kontinuerligt en dialog med medlemsstaterna för att säkerställa att direktivet efterlevs fullt ut. I denna dialog fokuserar man på åtgärdsprogrammens innehåll, behovet av ytterligare åtgärder, nya eller reviderade nitratkänsliga områden och för att nå en förbättrad övervakning av vattenkvaliteten. Genom dialogen beaktar kommissionen även kraven på vattenkvalitet enligt ramdirektivet för vatten och ramdirektivet om en marin strategi samt riskerna för ammoniakutsläpp från gödselmedel som regleras i direktivet om nationella åtaganden om utsläppsminskningar[31].

Under rapporteringsperioden pågick 10 ärenden om överträdelser mot medlemsstater:

– Belgien: Vallonien och åtgärdsprogrammet om nitrat, Flandern om villkor för undantag

– Bulgarien (avslutat 2018)

– Estland (avslutat 2017)

– Frankrike om fastställande av nitratkänsliga områden (avslutat 2019)

– Tyskland om åtgärdsprogrammet

– Grekland om fastställande av nitratkänsliga områden och åtgärdsprogrammen (avslutat 2020)

– Italien om stabilitet i övervakningsnätverket, fastställande av nitratkänsliga områden och åtgärdsprogram

– Polen om fastställande av nitratkänsliga områden och åtgärdsprogram (avslutat 2018)

– Slovakien om övervakning av vattenkvalitet och åtgärdsprogrammet för nitrat (avslutat 2019) och

– Spanien om stabilitet i övervakningsnätverket, fastställande av nitratkänsliga områden och åtgärdsprogrammen för nitrat.

8. DEN GEMENSAMMA JORDBRUKSPOLITIKENS BIDRAG

I den senaste reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken finns verktyg för att hantera näringsämnesföroreningar.

De nya förtydligade villkoren innebär krav på mer ambitiösa och hållbara åtaganden inom jordbruket genom ”god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden”[32] samt

31 Direktiv (EU) 2016/2284 om minskning av nationella utsläpp av vissa luftföroreningar

32 Särskilt punkt 4 i god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden – upprättande av buffertremsor längs vattendrag.

föreskrivna verksamhetskrav. Dessa krav inbegriper även efterlevnad av nitratdirektivet och ramdirektivet för vatten.

Dessutom kommer de nya ekoplanerna få ekonomiskt stöd för att kunna ge ersättning till lantbrukare som använder sig av bra miljö- och klimatmässiga metoder utöver de obligatoriska kraven för att kunna uppfylla ambitionerna med den gröna given.

Kommissionen begärde i sina rekommendationer för strategiska planer inom den gemensamma jordbrukspolitiken att åtgärder vidtas för att hantera näringsämnes-föroreningar i 26 medlemsstater.

Jordbruksrådgivningen kommer att informera lantbrukarna om innovation, forskning, metoder och teknik för att säkerställa bland annat miljövänligt jordbruk, vari även en minskning av växtnäringsläckage ingår.

9. SLUTSATSER

Genomförandet och upprätthållandet av nitratdirektivet har minskat växtnäringsläckaget från jordbruket under de senaste 30 åren. Det finns bevis som pekar på att vi utan direktivet skulle ha en betydligt större andel förorenade vattenområden i EU.

Uppgifterna om nitrathalter på EU-nivå visar att grundvattenkvaliteten har förbättrats sedan direktivet trädde i kraft. Dock sker förbättringarna mycket långsamt sedan 2012. Detta kan tolkas som att de mest akuta förändringarna redan har genomförts och att det nu krävs mer långsiktiga åtgärder för att förbättra den positiva trenden ytterligare. En stor del av övervakningsstationerna för grundvatten visar fortfarande nivåer som överstiger gränsvärdet på 50 mg nitrat per liter på Malta, i Tyskland, Luxemburg, Spanien, Portugal och Belgien (regionen Flandern).

Övervakningen av vattenkvaliteten i medlemsstaterna har förbättrats när det gäller bedömningen av eutrofiering samt saltvatten. Eutrofiering är ett stort problem för alla typer av ytvatten, eftersom många inlandsvatten, vatten i övergångszoner samt kust- och havsvatten fortfarande är kraftigt påverkade. Medlemsstater som utmärker sig genom ett stort antal eutrofierade vattenområden är Tjeckien, Finland, Danmark, Luxemburg, Belgien, Tyskland, Lettland och Polen.

Trots omfattande insatser från de flesta medlemsstater och lantbrukare som utformat och tillämpat åtgärder för att begränsa nitratläckage i vatten visar uppgifter om vattenkvalitet att genomförandet och upprätthållandet av åtgärderna fortfarande inte är tillräckliga för att uppnå målen i direktivet, 30 år efter att det antogs och trots vissa framgångar:

– Vissa medlemsstater noterar en dålig vattenkvalitet i hela territoriet och har återkommande problem med att hantera växtnäringsläckage från jordbruket: Belgien (regionen Flandern), Tjeckien, Danmark, Tyskland, Finland, Ungern, Lettland, Luxemburg, Malta, Nederländerna, Polen och Spanien.

– Vissa medlemsstater har kritiska områden där föroreningarna inte hanteras i tillräckligt stor utsträckning: Bulgarien, Cypern, Estland, Frankrike, Italien, Portugal och Rumänien.

Vissa medlemsstater behöver därför omedelbart vidta ytterligare åtgärder för att uppnå nitratdirektivets mål, och detta gäller främst Belgien, Tjeckien, Luxemburg, Spanien, Nederländerna och Tyskland, som är de länder som ligger längst från målen.

Mer ingående slutsatser och rekommendationer för varje medlemsstat finns i respektive faktablad.

Det finns ingen tidsfrist för att uppnå nitratdirektivets mål om vattenkvalitet, men målen i ramdirektivet för vatten för god ekologisk och kemisk status bör uppnås senast 2027. De observerade trenderna för vattenkvaliteten antyder att detta inte kommer att uppnås utan drastiska förändringar av de befintliga åtgärderna.

Kommissionen kommer att vidta fler åtgärder för att förbättra genomförandet och upprätthållandet av direktivet för att målen ska kunna uppnås. Detta är en förutsättning för att kunna nå en minskning av växtnäringsläckaget på 50 % till 2030 enligt EU:s gröna giv.

10. FRAMTIDEN

Kommissionen kommer att utarbeta en integrerad handlingsplan för hantering av näringsämnen[33] under 2022, som baseras på nollutsläppsplanen[34]. Detta kommer att underlätta samordningen av insatser, och syftet är att åtgärda näringsämnesföroreningar vid källan genom att identifiera de minskningar i näringsbelastningen som krävs för att uppnå målen i EU:s gröna giv om näringsämnen. Dessutom kan man stimulera marknaderna för säkra och hållbara återvunna näringsämnen samt öka hållbarheten i djurhållningssektorn.

Betydande framsteg har gjorts i den tekniska utvecklingen av gödselbearbetning. Återvunnet kväve som ersätter oorganiska gödselmedel minskar koldioxidutsläppen, och återvunnen fosfor minskar behovet av importerad fosforit samtidigt som resterande organiska fraktioner kan användas på närliggande åkrar. Den mest avancerade tekniken används dock inte i så stor utsträckning och flera ekonomiska begränsningar finns på grund av de höga kostnaderna för sådana processer, transportkostnader och behovet av att ge jordbrukarna ersättning för att använda dessa produkter på sina åkrar. Dessutom innefattar gränsvärdet för kväve från gödsel som får användas enligt nitratdirektivet även gödsel i bearbetad form.

Den nya förordningen om gödselprodukter[35] kommer i juli 2022 att innebära att den befintliga förordningen om gödselprodukter[36] utökas från att endast gälla oorganiska gödselmedel till organisk-mineraliska gödselmedel och organiska gödselmedel, vilket banar väg för att dessa bearbetade organiska gödselmedel kan saluföras på EU:s inre marknad.

33 Strategin för biologisk mångfald och från jord till bord-strategin

34 Hänvisning till meddelandet ska läggas till

35 Förordning (EU) 2019/1009 om fastställande av bestämmelser om tillhandahållande på marknaden av EU-gödselprodukter, OJ L 170, 25.6.2019, s. 1

36 Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2003/2003 av den 13 oktober 2003 om gödselmedel

Uppnått flaggskeppsinitiativ 4 – Återvunnet kväve från gödsel: RENURE

I handlingsplanen för den cirkulära ekonomin[37] lyfter man fram återvinning av näringsämnen från gödsel och andra organiska källor för att kunna ersätta kemiska gödselmedel, som kopplas till sämre resurshantering av fosfor[38] eller större miljöeffekter av kväve[39].

Samtidigt som organiska gödselmedel å ena sidan ökar mängden organiskt kol i jorden och påverkar jordens bördighet kan de släppa ut mer näringsämnen i miljön jämfört med oorganiska gödselmedel, vilket innebär större risker för vatten- och luftföroreningar. Den främsta utmaningen är därför att skapa återvunna näringsämnen som minimerar läckage till miljön.

Kommissionens gemensamma forskningscentrum genomförde en undersökning[40] om återvunnet kväve från gödsel och föreslog kriterier för säker användning över de tröskelvärden som fastställts enligt nitratdirektivet på liknande sätt som för icke-organiska gödselmedel. De berörda materialen kallas för RENURE som står för ”REcovered Nitrogen from manURE” (återvunnet kväve från gödsel). Kommissionen beaktar för närvarande alternativen för att kunna genomföra dessa kriterier inom den befintliga lagstiftningen.

Finansieringen kan ställas till förfogande genom den gemensamma jordbrukspolitiken, statliga stöd och Interreg[41] men även genom delarna för grön omställning enligt de nationella planerna för återhämtning och resiliens, genom att förklara hur de kan bidra till att uppnå miljömålen som inrättats på EU-nivå[42].

EU:s program för forskning och innovation, Horisont 2020[43] har investerat i många projekt[44] för att hantera näringsämnen. Dessa projekt ger resultat och innovationer som kan verkställas. Programmet Horisont Europa[45] kommer också att tillhandahålla ekonomiskt stöd till forskning och innovation inom området för integrerade metoder för näringsämneshantering och återvinning, samt skydd av vattenområden.

Även om nya initiativ för att hantera näringsämnesföroreningar beaktas och det finns finansiering för detta, är det viktigaste att identifiera och förhindra näringsämnesföroreningar från jordbruket genom att nitratdirektivet efterlevs i större utsträckning. Detta överensstämmer med principerna i EU-fördraget om att förebyggande åtgärder bör vidtas, att miljöförstöring företrädesvis bör hejdas vid källan och att förorenaren ska betala[46].

37 Kommissionens meddelande En ny handlingsplan för den cirkulära ekonomin – För ett renare och mer konkurrenskraftigt Europa, COM/2020/98 final

38 Fosfor ingår i förteckningen över EU:s viktiga råvaror.

39 Haber–Bosch-processen som används vid framställning av mineraliskt gödselmedel med kväve är för närvarande en av de processer som använder mest energi och släpper ut mest växthusgaser i världen. Den står för 1,2 % av de globala antropogena koldioxidutsläppen

40 *Study on Technical proposals for the safe use of processed manure above the threshold established for Nitrate Vulnerable Zones by the Directive*, JRC (2020)

41 https://www.interregeurope.eu/

42 https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_en

43 https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020

44 https://cordis.europa.eu/

45 https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en

46 Artikel 191 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.